

UDK 048.1

P. Scheffer, P. Schachtschabel, H.–P. Blume, G. Brümmer, K.–H. Hartge & U. Schwertmann: Scheffer/Schachtschabel: **Lehrbuch der Bodenkunde**. 12. izdaja, Ferdinand Enke Verlag Stuttgart, 1989, 491 strani, 220 slik, 102 tabeli, barvna razpredelnica, 17 x 24 cm, kartonirano, 72 DM.

Pričujoča knjiga predstavlja 12. predelano in razširjeno izdajo dobro znanega učbenika in priročnika za pedologijo. Prvič je knjiga izšla že leta 1937 pod naslovom *Agrikulturchemie, Teil a: Boden*. Knjigo so v naslednjih izdajah avtorji in njihovi sodelavci dopolnjevali z vedno novimi znanstvenimi dognanji in opazovanji. V zadnji izdaji najdemo tako rekoč vse, kar nas lahko v zvezi s tlemi zanima, zato knjiga ne bo prišla prav le pedologom, ampak vsem, ki se pri svojem delu srečujejo s tlemi, pa najsi bodo to poljedelci, gozdarji, vrtnarji, hidrologi, limnologi, geografi, geologi, mineralogi, kemiki, biologi in arheologi, tako kot tudi vsi drugi, ki se ukvarjajo z varstvom okolja.

Vsebina knjige je razdeljena na tri dele:

A: Izvorni material, sestava in lastnosti tal (str. 2–361)

B: Razvoj, sistematika in razširjenost tal (str. 362–460)

C: Raba tal (str. 461–475)

V prvem delu se spoznamo z matičnimi kamninami in minerali ter z njihovim fizikalnim in kemičnim preperevanjem. Opisane so značilnosti preperelih primarnih mineralov in združbe izvornih sestavin s produkti preperevanja. Predstavljeni so teksturni razredi po mednarodni in ameriški klasifikaciji. Poudarjene so lastnosti glinenih mineralov in oksidov v tleh ter pomen organizmov v tleh za razvoj in rabo tal.

V poglavju o kationski in anionski sorbciji in adsorbiciji so naznačene specifične razmere v tleh in natančno je opisana adsorbicija težkih kovin v tleh. Kislost tal je natančno razložena. Poudarjena je predvsem puferna sposobnost tal, to je sposobnost nevtralizacije določene količine kislin in baz. Ta lastnost je pomemben dejavnik t.i. samoočiščevalne sposobnosti tal.

Strukturi tal je odmerjeno obsežno poglavje. Obravnava mehanizme nastajanja tal, oblike in obstojnost strukturnih agregatov, gostoto tal ter pore in sile v tleh. Poudarjeno je dinamično ravnotežje strukture s procesi v tleh.

Nadalje je zanimivo obsežno poglavje o hranilnih snoveh v tleh. Obravnavane so različne oblike vezave hranilnih snovi v tleh, spiranje le-teh iz tal, razpoložljivost hranilnih snovi za rastline, preskrba tal s hranilnimi snovmi in gnojenje. Sistematično je predstavljen pomen nekaterih važnejših mikro- in makroelementov ter njih kroženje v tleh. Težišče poglavja predstavljajo kroženje dušika v tleh ter posledice spiranja in onesnaževanja podtalnice.

Natančno so obravnavane tudi organske in anorganske škodljive snovi v tleh. Poudarjen je pomen količine snovi v tleh, kajti za nekatere snovi je značilno, da prav njihova koncentracija določa koristnost oziroma škodljivost le-teh. Podane so najvišje dovoljene in normalne vrednosti težkih kovin in nekaterih organskih škodljivih snovi v tleh, pitni vodi in žitih. V ekosferi predstavljajo tla zaradi svojega filtrskega, pufernega in transformacijskega delovanja naraven čistilni sistem.

Drugi del knjige obravnava tlotvorne dejavnike (klimo, matično podlago, relief, vodo, rastlinstvo, živalstvo in delovanje človeka) in procese v razvoju tal (preperevanje in tvorbo novih mineralov, razvoj različnih oblik humusa, tvorbo talne strukture, spiranje, podzolizacijo, redoksimorfozo, karbonatizacijo, zasoljevanje in različne turbacije). Sledijo opisi in definicije talnih horizontov in razlaga nemške in ameriške klasifikacije tal. Natančno so opisani, in z odlično razpredelnico barvnih fotografij predstavljeni, značilni tipi tal Evrope in nekateri važnejši talni tipi drugih celin.

V zadnjem delu knjige je obravnavana raba tal. To poglavje je skromno in le na kratko poda osnove za vrednotenje tal po uporabnosti.

Mateja Gosar

Ivan Gušić & Vladimir Jelaska: **Stratigrafija gornjokrednih naslaga otoka Brača o okviru geodinamske evolucije Jadranske karbonatne platforme**. Dijela JAZU (Knjiga 69), Zagreb, 1990. Obseg: 160 strani (33 strani angleškega teksta), 22 slik, 20 tábel, vezano.

V obsežnem delu sta dva odlična hrvaška geologa opisala stratigrafijo zgornje-krednih plasti otoka Brača. Avtorja se nista zadovoljila le s klasičnim načinom opisovanja formacij, kakršnega smo vajeni pri večini tovrstnih del, temveč sta poskusila s pomočjo nekaterih drugih znanosti in znanstvenih disciplin v okviru geologije razložiti in interpretirati nastanek vseh litostratigrafskih enot otoka Brača. Rezultate raziskav razmeroma majhnega območja sta postavila v širši prostor Jadranske karbonatne platforme v obdobju zgornje krede ter zapisala marsikaj novega o njeni geodinamski evoluciji.

Knjiga je razdeljena na več delov, ki bralca popeljejo od prvotnih spoznanj o geološki zgradbi Brača, preko primerjav z dosežki drugih avtorjev, do opisa litostratigrafskih enot. Le-te so podprte z natančno in obsežno grafično dokumentacijo (geološka karta, stratigrafski stolpci, facialni modeli, table).

Na otoku Braču je razvitih pet osnovnih formacij, v okviru katerih se pojavljajo posamezni členi. Najstarejša je formacija Milna, ki je cenomanijske starosti in je nastala na zaščiteni platformi v podplimskem in plimskem pasu. Naslednjo formacijo zaznamuje splošni vpliv pelagiala na Jadransko karbonatno platformo v spodnjem turoniju, ki ga avtorja povezuje z globalno cenomanijsko-turonijsko transgresijo. Verjetna globina spodnjeturonijskega epiplatformnega morja naj bi bila okoli sto metrov. Za toliko naj bi se namreč dvignila morska gladina. Odložili so se pelagični mikriti Sv. Duha z značilnimi pelagičnimi mikrofosili. V zgornjem turoniju so se odložile plasti, imenovane onkolit Gračišće, ki predstavljajo začetek sedimentacije formacije Gornji Humac. Hitri litološki prehod hemipelagičnih plasti formacije Sv. Duh v šelfne apnenice onkolitov Gračišće avtorja povezuje z naglo splošno regresijo svetovnega morja. Po sedimentaciji formacije Gornji Humac na zaščiteni platformi v podplimskem pasu leže pelagični apnenici formacije Dol. Senonska sinsedimentacijska tektonika je očitno privedla do morfološke diferenciacije do tedaj enotne